

บันทึกการประชุม
เวทีเสวนา เรื่อง

ภูมิปัญญาและประสบการณ์ การควบคุมป้องกันศัตรูพืชโดยวิถีธรรมชาติ

วันที่ 24 สิงหาคม 2544

ณ ห้องประชุม อาคารขวัญมอ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

จัดโดย

โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ
ภาคีความร่วมมือเพื่อการวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืน
จังหวัดขอนแก่น

บันทึกการประชุม
เวทีเสวนา เรื่อง

ภูมิปัญญาและประสบการณ์ การควบคุมป้องกันศัตรูพืชโดยวิธีธรรมชาติ

วันที่ 24 สิงหาคม 2544

ณ ห้องประชุม อาคารขวัญมอ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่.....	27 ต.ค. 2546
เลขทะเบียน.....	U 352
เลขเรียกหนังสือ.....	20C 44

จัดโดย

CCC

โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ
ภาคีความร่วมมือเพื่อการวิจัยและพัฒนาเกษตรยั่งยืน ภาค
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 4 อาคาร จังหวัดขอนแก่น
เลขที่ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10400
โทร 298-0455 โทรสาร 298-0476
Home page : <http://www.trf.or.th>
E-mail : trf-info@trf.or.th

รายงานการประชุม (ถอดเทป)

เวทีเสวนาเรื่องภูมิปัญญาและประสบการณ์การควบคุมป้องกันศัตรูพืชโดยวิธีธรรมชาติ
วันที่ 24 สิงหาคม 2544 ณ อาคารขวัญมอ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. คุณทรงพล เจตนาวณิชย์	สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย
2. คุณวราภรณ์ หลวงมณี	สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย
3. คุณกิตติ เสงี่ยมพุทธคุณ	เกษตรกรทำสวนส้ม จ.เลย
4. คุณแสงดาว เสงี่ยมพุทธคุณ	เกษตรกรทำสวนส้ม จ.เลย
5. คุณคำป่วน สุขวงษา	เกษตรกรปลูกไม้ประดับ จ.เลย
6. อ.วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์	โครงการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ
7. อ.สมใจ ศรีหล้า	โครงการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ
8. คุณสุเมธ ปานจำลอง	เครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก
9. รศ.ดร.ทรงยศ พิสิษฐ์กุล	ภาควิชากีฏวิทยา คณะเกษตรศาสตร์ มข.
10. คุณผืน จันทะคุณ	เกษตรกร บ้านดอนตู ด.บึงเนียม
11. คุณสมศักดิ์ โพธิ์ศรี	โครงการใช้ประโยชน์จากเศษเหลือพืช สกว.
12. อ.พิทยพันธ์ เวะศรีภา	โรงเรียนนาชุมแสง
13. คุณพิชิต ไชยวงษ์	เกษตรกร อ.ภูเวียง
14. คุณติรก	สถาบันวิจัยและพัฒนา (RDI)
15. คุณมนต์ชัย ผ่องศิริ	องค์การนานาชาติแพลนเพื่อร่วมกันพัฒนา
16. คุณณรงค์ กองลุน	เกษตรกร อ.ภูผาม่าน
17. คุณพรรณี อมรวิพุธพนิช	ศูนย์บริการวิชาการ มข.
18. อ.วรวิทย์ สุดตาสอน	โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม
19. คุณนิรันดร์ คำนุ	สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย
20. คุณประเสริฐ วงศ์ภูธร	โครงการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ
21. คุณศิริพร ประทุมทิพย์	โครงการพัฒนาชนบทเชิงบูรณาการ
22. คุณกาญจนา โล่ห์นารายณ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
23. คุณจิราพร บานลา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
24. คุณชนิษฐา นิยะโบสถ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
25. คุณสุลัดร์รัตน์ ปลั่งกลาง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
26. คุณศรีสุดา มีชัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
27. คุณสายฝน เลิกนอก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
28. คุณสมปรารถนา สัตขุมชน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
29. คุณนวลพรรณ สุท้าว	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.

30. คุณนิตยา ชุ่มอภัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
31. คุณกาญจนา พวงอุต	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
32. คุณจุฑามาศ คำผิง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
33. คุณอัศนัย ประสุนนิน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.
34. คุณสาคร สมเสริฐ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.

เริ่มเวลา 10.00 น.

คุณสุเมธ: การจัดการเกษตรที่เป็นอุตสาหกรรมมากเกินไป ปัญหาเกษตรส่วนใหญ่คือขาดโอกาส พวกเราก็เลยคิดว่า ทางเลือกอีกทางหนึ่งคือการทำเกษตรธรรมชาติ/เกษตรอินทรีย์ พวกเราก็มานั่งคุยกันว่าจะทำอะไร เรื่องราวเหล่านี้จะได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูด จะทำให้เป็นงานวิชาการมากขึ้น หรือมีเวทีแลกเปลี่ยนมากขึ้นระหว่างนักวิชาการ ที่คิดเป็นวิทยาศาสตร์ด้วย ดูแลธรรมชาติด้วย หรืออีกมุมหนึ่ง เรื่องการนำสารต่าง ๆ มาใช้เพื่อประกอบการเกษตร เรามีความเห็นร่วมกันว่า ถ้าอย่างนั้นเราต้องจัดเวทีให้ทั้ง 2 ส่วนได้มาเจอกัน มาแลกเปลี่ยนกัน และเป็นสิ่งที่พวกเราสนใจ และเกิดคณะทำงานขึ้นมา ถ้าอย่างนั้นต้องเกิดคนที่เรียกว่า “ผู้ก่อการดี” ก็คือได้จัดเวทีขึ้นเพื่อที่จะดูว่าเรื่องการทำเกษตรมีเรื่องอะไรบ้าง เมื่ออาทิตย์ที่แล้วเราจัดเรื่อง การปรับปรุงบำรุงดิน โดยใช้วิถีธรรมชาติ ว่าด้วยเรื่องน้ำหมักชีวภาพ ว่าด้วยการทำปุ๋ยหมักรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่ใช่สารเคมี วันนี้เราจะพูดกันเรื่องว่าด้วยการจัดการแมลงศัตรูพืชโดยวิถีธรรมชาติ ซึ่งวิธีการแต่ละส่วนแตกต่างกันมาก อุปกรณ์ที่เตรียมมาให้พวกเราดู ทำให้เห็นเสน่ห์ธรรมชาติ เข้าใจว่าตอนนี้เกษตรกรที่อยากจะแลกเปลี่ยนได้ประสานมากับคณะผู้จัด เวทีนี้จะเป็นเวทีที่พวกเราจะช่วยกันแลกเปลี่ยนทั้งนักศึกษาด้วยว่า สิ่งที่เรารู้อะไรที่เราเห็นกับสิ่งที่เรานำมาอยู่จากมุมมองของเกษตรกร และจากข้อมูลทางวิชาการ เอามาแลกเปลี่ยนได้นะครับ ตอนนี้จะเป็นประเด็นในการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา นักวิชาการ หรือเกษตรกร เวทีนี้จะเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ทุกท่านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกันว่า ถ้าจะทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเรื่องราวไม่ใช่แค่ว่า คนที่เรียนจบเกษตรแล้วมาทำเกษตรได้ ตอนนี้ถ้าไปดูที่พื้นที่ในประเทศไทย ถ้าเดินเข้าไปแล้วบอกว่าใครเป็นคนส่งเสริม ไม่ใช่เกษตรอย่างเดียวแล้วนะครับ ถ้าไปเขื่อนอุบลรัตน์ก็จะบอกว่าพยาบาล เข้าไปที่ร้อยเอ็ดก็จะพบว่าทหารเข้ามาส่งเสริม เพราะฉะนั้นเรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องที่ศึกษาร่วมกันได้ วันนี้ช่วงเช้าจะเป็นการเสวนาเรื่องภูมิปัญญาและประสบการณ์การควบคุมศัตรูพืชโดยวิถีธรรมชาติ เราได้เชิญคุณลุงกิตติ เสี่ยงมพุทธิคุณ เกษตรกรทำสวนจาก จ.เลย ประสบการณ์การเรียนรู้จากธรรมชาติ มีประสบการณ์การใช้สารเคมีมาเยอะ การจัดการด้วยระบบการส่งเสริม และกลับลำตัวเองมาทำเรื่องเกษตรธรรมชาติ ใช้วิธีการจัดการปลูกพืชแบบธรรมชาติ มีประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยน คนที่ 2 คือ พ่อคำปวน คนนี้ก็เคยทำสวนหมาก ช่วงหลังมาทำไม้ดอกก็ใช้วิธีระบบธรรมชาติเข้ามาช่วยในสวนของตัวเอง ช่วงนี้จะเป็นการแลกเปลี่ยนทั้งข้อมูลที่เป็นวิชาการ และภูมิปัญญา อาจไม่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่เป็นแง่มุมที่จะเสนอทางเลือกให้เกษตรกรได้มากขึ้น ช่วงบ่ายคณะทำงานจะคุยกันว่าครั้งต่อไปจะ

เป็นเรื่องอะไร ที่วางแผนไว้คร่าว ๆ ก็จะเป็นเรื่องตลาด ตลาดที่เป็นธรรมชาติจะเป็นอย่างไร ตลาดที่เหมาะสมกับเกษตรกรควรจะเป็นอย่างไร จันทิก็อยากให้เวทีนี้เป็นบรรยากาศแบบสบาย ๆ นักศึกษาคงไม่ได้มาเอาคะแนนไข่ม้อยครับ คงเป็นการมาเรียนรู้ร่วมกันก็อยากให้สบาย ๆ ไม่ต้องคิดอะไรมาก พี่น้องทางบึงเนียมครั้งที่แล้วได้มาแลกเปลี่ยนเรื่องการใช้จุลินทรีย์กับผักปลอดสาร ทางบึงเนียมปลูกผักขายที่ตลาดขอนแก่นมาก ส่วนใหญ่ผักขอนแก่นรวมทั้งในมหาวิทยาลัยด้วย ผักจะมาจากหล่มสัก การปลูกผักของเขาจะแบ่งเป็น 2 แปลง ๆ หนึ่งปลูกขายชั้นรถ แปลงหนึ่งปลูกกิน ส่วนที่เราได้กินคือแปลงชั้นรถนี้แหละครับ ฉีดมาก ผักที่เอาไปจากตลาดรถไฟ กระหล่ำปลีแคะเปลือก ถั่วเขียว ค่ะน้ำ ผักกาดขาว พวกนี้ไม่ใช่สารฆ่าแมลงเป็นไปไม่ได้ รูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากความคิดของเกษตรกร การส่งเสริมการคิดกันมาตามกระแสค่อนข้างนาน บางคนเป็นโรคมะเร็งตาย คนทำตายก่อนคนกินตายทีหลัง และจากการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผัก 20 ชนิด ที่มีขายท้องตลาด ไม่มีชนิดไหนที่จะขายในตลาดแล้วไม่มียาฆ่าแมลงเลย พวกเราผู้บริโภคก็กินยาฆ่าแมลงด้วยทุกวัน วันนี้เราจะมาคุยกันว่าถ้าไม่ใช่สารเคมีแล้วจะใช้อะไร แต่ว่าจะยากเล็กน้อยกับเกษตรกร แต่บางคนทำแล้วบอกว่ามีความสุขได้บุญ ได้กุศล ในช่วงนี้ก็เริ่มเล่นนะครับ ทางคณะอาจารย์ต่าง ๆ คงกำลังเดินทางมา เราก็เริ่มกันเลยแล้วกัน

เราใช้เวลา 40 ปี กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตรไทย จากการเกษตรที่พึ่งตนเอง เข้าสู่การเกษตรอุตสาหกรรม เราก็มีแผนพัฒนาขึ้นมาเรียกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-8 ส่วนใหญ่พัฒนาเรื่องการเกษตรไทยเข้าสู่อุตสาหกรรม การทำงานเรื่องนี้มีราชการ รัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งบริษัทและนายทุนทั้ง 3 ส่วน เกี่ยวโยงกัน เพื่อจัดปรับระบบการเกษตรให้เข้าสู่อุตสาหกรรม ผลจากการดำเนินการ 40 ปี พี่น้องเกษตรกรหลายท่านได้กลับลำเข้าสู่การผลิตแบบพึ่งตนเอง ก็กลายเป็นการผลิตเกษตรแบบมหภาค เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีหลายรูปแบบ วนเกษตรบ้าง พวกนี้เป็นรูปแบบที่มีฐานภูมิปัญญาเดิมว่าการเกษตรไม่ใช่การทำอย่างเดียว แล้วเอาผลผลิตสูงสุดไปเป็นเงินอย่างเดียว เรื่องราวพวกนี้สิ่งที่พี่น้องได้ประจักษ์ก็คือเรื่องต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เรื่องแรงงาน พันธุ์พืช สุดท้ายก็ไม่ได้อยู่ในการกำหนดราคา แต่ว่าบริษัทเป็นผู้ควบคุมการตลาด เรื่องราวพวกนี้ได้เกิดผลต่อเกษตรกรอย่างเห็นได้ชัด ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลหนี้สินของเกษตรกรภาคอีสาน ทุกครอบครัวจะเป็นหนี้สินกันถ้วนหน้าด้วยเหตุผล ระบบการผลิต วิธีการเปลี่ยนการผลิต เริ่มต้นจากการเปลี่ยนพันธุ์พืช หรือการเปลี่ยนแนวคิด ยกตัวอย่างเรื่องข้าว ตอนนีข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะไม่เหลือ ถ้าเปลี่ยนพันธุ์อย่างหนึ่งมันก็เปลี่ยนปัจจัยการผลิต ถ้าต้องการให้ข้าวผลิตต่อไร่สูง นักวิชาการก็คิดว่าพันธุ์ที่ 1 ควรทำอย่างไร แล้วก็เอาพันธุ์นี้ไปปรับปรุงพันธุ์ใหม่ เพื่อที่จะใช้กับสารเคมี และให้ผลผลิตต่อไร่สูง โดยการเติมปุ๋ยเคมี เติมหาตุอาหารลงไป สิ่งเหล่านี้คือกลไก ถ้าย้อนในเรื่องการใช้ยาเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เกษตรกรนั้นขาดทุน ลงทุน 5,000 บาท กับเกษตรกรที่มีรายได้เล็กน้อยขาดทุนไม่ได้ ฉะนั้นการขาดทุนไม่ได้ก็คือ ต้องจัดการให้ผลผลิต ถ้ามีแมลงมากินก็ต้องเอายามาฉีด มันก็มีวิธีกลไกเข้ามาเพื่อที่จะจัดการผลผลิต สิ่งที่น่าทึ่งขึ้นคือว่าเกษตรกรเป็นหนี้กันถ้วนหน้า

ปัญหาผู้ผลิตและผู้บริโภคเผชิญกับโรคร้ายที่เกิดจากสารตกค้าง เรื่องราวเหล่านี้เกษตรกรยังไม่มีข้อมูล แต่มีข้อมูลจากเกษตรกรบางส่วนได้พยายามศึกษาเรียนรู้ ฉะนั้นผมคิดว่าสถานการณ์แบบนี้จะต้องหยิบประเด็นที่เกษตรกรทำแล้วมาแลกเปลี่ยนความรู้ให้ขยายวงออกไป กรณีของพ่อคำปวนกับคุณลุงกิตติเป็นเรื่องของการควบคุมและป้องกันศัตรูพืช อาจต้องเริ่มต้นเลย ให้พ่อคำปวนพูดก่อนนะครับ พ่อคำปวนเป็นเกษตรกรจาก อ.ภูเรือ แต่ก่อนเคยทำสวนลำไย สวนลิ้นจี่ ช่วงหลังหันมาทำเรื่องไม้ดอก แต่ทั้งหมดนี้ ได้มีความคิดในการที่จะปฏิเสธการใช้สารเคมีฆ่าแมลง แต่ใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมา ส่วนคนที่ 2 คุณลุงกิตติมาจาก อ.เมือง จ.เลย ทำสวนและใช้ระบบธรรมชาติเข้ามาช่วยในการผลิต ไม่ใช้การแยกส่วน แต่ทั้งหมดของการทำเกษตรอยู่ที่นั่นหมด วันนี้จะมาแลกเปลี่ยนกัน ให้คุณลุงคำปวนพูดก่อน และต่อด้วยคุณลุงกิตติ แล้วเราก่อยแลกเปลี่ยนกัน น้องนักศึกษาเข้าใจว่ามีประสบการณ์เช่นเดียวกัน เพราะเป็นลูกชาวไร่ชาวนาเหมือนกัน เชิญลุงคำปวนก่อนเลยนะครับ

ลุงคำปวน: กราบเรียนคณะผู้จัดสัมมนา กราบเรียนคณาจารย์ พี่น้องเกษตรกรที่เคารพ ผมชื่อคำปวน สุขวงษา อยู่บ้านเลขที่ 67/12 ต.หนองบัว อ.ภูเรือ จ.เลย 42160 โทร 042-999062 , 01-7692171 วันนี้จะพูดคุยเรื่องประสบการณ์การค้นคว้าวิจัย สาธิต ทดลอง สถานที่ของผมเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของนิสิตนักศึกษาทั่วไป เกษตรกร ภาครัฐ เอกชน เป็นที่ฝึกงานของนักศึกษาเกษตรศาสตร์ทั้งหลาย เราฝึกงานตลอดปี ก็มีหลายที่ทั่วทุกภาคที่เดินทางมาดูงานของเรา ผมใช้สารเคมีมาตั้งแต่ปี 2525 ที่ทำสวนลิ้นจี่ ลำไย ใช้นจนแทบเอาตัวไม่รอด สมัยก่อนเมื่อมีปัญหาเราไปหาพวกเกษตร เขาก็ให้สารเคมีกลับมาใช้กัน ที่นี้ใช้ติ่มมัย ก็ดีครับ แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ผู้บริโภค ทำไมผมเลิกใช้ เมื่อปี พ.ศ.2529 ผมเป็นฝ่ายวิชาการให้ศูนย์ด้านช้ายเป็นโครงการของหน่วยงานเกษตรจังหวัด ขณะนั้นเรามีเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ เกษตรที่สูงด้านช้ายของ จ.เลย ทางเกษตรจังหวัดให้ผมเป็นฝ่ายวิชาการค้นคว้าวิชาการคาเต้ หรือหน่อไม้ฝรั่ง เขาได้ซื้อที่ใหม่ประมาณ 30 ไร่ ขณะนั้นผมปลูกคาเต้ไม่ใช้สารเคมี แต่เมื่อเอามาตรวจพบว่ามีสารเคมีตกค้างอยู่ เมื่อทำความเข้าใจทราบว่าแต่ก่อนหญ้าคาเยอะ เขาใช้ยาฆ่าหญ้า 3 ปีติดกัน หลังจากผมมาใช้ที่ดินแปลงนี้ 8 ปีติดกันสารเคมียังตกค้างอยู่ ฉะนั้นอันนี้เป็นเบื้องหลังที่ทำให้ผมเลิกใช้สารเคมี ผมจึงได้มาทดลองศึกษาแนวทางที่จะปราศจากสารพิษ ผมเป็นบุคคลหนึ่งที่เฝ้าหาความรู้ทางวิชาการไปทุกหนทุกแห่ง เราพบสถานที่ต่าง ๆ ที่จะนำมาเพื่อเป็นข้อมูล ผมจึงพบว่าปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี มันแตกต่างกัน สมัยก่อนทำไมเราถึงใช้สารเคมี เนื่องจากว่าในสมัยก่อนเราไม่มีทางเลือกทำสิ่งใดก็ยอมที่ จะส่งเสริมให้มีการใช้สารเคมีทั้งนั้น เราก็ทำตามหลักวิชาการเพราะเราไม่มีความรู้ เราไม่ได้เรียนมา ความรู้แค่ ป.4 ก็ได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยมจากสถาบันราชภัฏเลย ขณะนี้ก็ได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมโรคพืช ร่วมกันค้นคว้าหาแนวทางนี้ ฉะนั้นผมยึดแนวทางที่จะค้นคิดตามหลักภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น คือก่อนที่จะทำอันใดสิ่งใดนั้น ผมจะต้องนำชีววิทยาส่งเหล่านั้น มาศึกษาวิจัย สาธิต ทุก ๆ อย่างที่สามารถที่จะทำเป็นแนวทางที่เราได้

เรียนรู้ ขณะนี้ที่ผมได้มาก็เป็นสิ่งที่ได้มาจากปู่ย่าตาทวดเราเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่เรามาจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านไม่ได้ใช้สารเคมี เราจึงจำเอาตรงนั้นพบปะสังสรรค์หาข่าวจากท่าน ท่านก็ให้หลาย ๆ สิ่ง หลาย ๆ อย่างที่เป็นแนวทางที่เราได้มา ศึกษาวิจัย พอเราแตกฉานแล้วทุกอย่าง อันดับแรกรู้ชีวประวัติเขามาจากไหน เขามาวิธีใด สัตว์ต่าง ๆ ในโลกเราทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ตลอดจนแมลง เขามาอย่างไร เขามีอายุกี่ปี กี่เดือน กี่วัน อันนี้เป็นแนวทางที่ผมศึกษาอยู่ครับ ถ้าพูดตามหลักวิชาการผม คงพูดได้ไม่ค่อยดีนัก เพราะผมไม่ได้เรียนมา ผมเรียนภาคปฏิบัติ อย่างไหนเขาเกิดขึ้นได้อย่างไร เขาเกิดกี่วัน ๆ เขาตาย เขาทำไมตาย ตายเพราะอะไร ตายก่อนกำหนดมั้ย กำหนดเขากี่วัน นี่ เป็นแนวทางที่ผมได้ศึกษาปัจจุบันนี้ ตลอดทั้งสมัยก่อนที่เราใช้สารเคมีบางตัว ถ้าใช้ติด ๆ กันเขาจะ สร้างภูมิคุ้มกัน อันนี้ก็แนวทางตามฝ่ายวิชาการ แต่ที่จริงแล้วผมได้นำฝ่ายวิชาการมาศึกษา อย่างไหนถ้าเรามาผ่าหัว ตัวไหนที่มีต่อมอยู่หัวเขา อันนั้นเป็นภูมิคุ้มกันของสัตว์ที่สร้างขึ้น เรามารู้ชีวภาพเขาของ เขาอยู่อย่างไร เขากินอาหารอะไร ประเภทไหน เขากินวันหนึ่งเท่าไร สุดท้ายชีววิทยาเขาเป็นอย่างไร อันนี้เป็นแนวทางที่กระผมได้ทำอยู่ปัจจุบัน ฉะนั้นเมื่อเรารู้พวกนี้ ผมก็ได้คิด ค้นจากสิ่งต่าง ๆ ที่มีประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สมุนไพรต่าง ๆ และปุ๋ยต่าง ๆ แต่ก่อน เราใช้สารเคมีนั้น มันให้ผลผลิตสูง แต่แล้วเมื่อเราหาแนวทางวิจัยนี้ สิ่งแวดล้อมละครับเป็นอย่าง ไร ผมซึ่งเป็นผู้สอน เช่น สถาบันแม่โจ้ ที่เขามาศึกษาเรื่องภูมิทัศน์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฉะนั้น ตอนนี้นผมก็จะศึกษาภูมิทัศน์ตามภูมิประเทศที่มีให้ ตามสิ่งที่เอื้ออำนวยให้ ผมจะพูดในทางปฏิบัติ ถ้าในทางทฤษฎีวิชาการผมคงจะพูดไม่ถนัดนัก ฉะนั้นเมื่อเรารู้ตรงนี้แล้ว เราก็ต้องมารู้เรื่องความ เจริญเติบโตของพืช สมัยก่อนเราจะให้งามก็ซื้อปุ๋ยเคมีอย่างเดียว 2-3 ปีมานี้ประสบความสำเร็จ ประเทศไทยเงินบาทยังเหาะอยู่ยังบินอยู่ยังไม่ลง ทำให้การผลิตของเราได้เพิ่มทุนแพงขึ้น แต่สิ่งที่ ขยายราคาต่ำลง ผมมานึกแล้วมันคงจะไม่เป็นธรรมต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกรเรา แต่ก่อนผม ผลิตดอกไม้ ไม้ประดับ อย่างเอเชียนเกมส์ก็ซื้อจากโรงงานผมส่งให้ ซีเกมส์ห้าสิบเปอร์เซ็นต์ครับ เขาซื้อของเราเพราะเราปลอดสารพิษ ปุ๋ยเคมีขณะนี้ผมไม่ใช้ ผมใช้ชีวภาพจากสมุนไพร ชีวภาพ จากพืช บางท่านอาจรู้ดีกันอยู่แล้ว ที่กระดาศที่ผมให้ไปนั้นเป็นเบื่องต้นนะครับ ไปอ่านดู มีอันใดที่ จะแนะนำผม ๆ ก็จะได้รับ หรือท่านมีปัญหาที่จะให้ผมช่วยแนวทางในการทำผมก็ยินดี

ต่อไปผมขอแนะนำเรื่องปุ๋ยก่อนนะครับ เราส่งทั้งประเทศแม้กระทั่งโครงการของ กรุงเทพมหานครก็ส่งไปอย่างน้อยสองถึงสามร้อยลิตร นอกจากปุ๋ยแล้วเราก็มียาสมุนไพร มีตัวชูโรง คือ ภาษากันเราเรียกว่ารากมด ภาษาราชการเรียกว่าหนอนตายอยาก ตอนผมเป็นเด็ก พื้นที่ภูเรือ 880 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ที่จะทำกินได้ 5% นอกนั้นเป็นเขตอุทยาน เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ ตอนผมเป็นเด็กทำไร่ข้าว ภูเรือนั้นทำอาชีพข้าวไร่ ทำแล้วหวานข้าวแล้วมดจะมา ขนข้าว คนแก่ก็จะเอาหนอนตายอยากมาตำกับข้าวเหนียว ไปหวานไว้ที่มดขนข้าว มดมากิน เรา ชาวพุทธไม่ฆ่าครับแต่เขาตาย ผมจึงได้นำตัวนี้มาวิจัยปลวก มด หนอน ใช้ได้ดี วิธีใช้เอาหัวมาหมัก เหมือนกับปุ๋ยชีวภาพนาน 1 เดือน ผสมกากน้ำตาลทรายแดง ร่วมกับสะเดา ข่า ตะไคร้ หอม สาบเสือ สุดท้ายคือ ยูคาลิปตัส ตัวนี้นะครับ หนอน มด ปลวกในบ้าน ถ้าพ่นประจำในบ้านจะไม่มี

ถ้ามีก็น้อย นี่คือสิ่งที่ผมได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย ตามแนวทางของบรรพบุรุษเรา เพราะว่าบรรพบุรุษเราได้ทำการเกษตรมาก็คืออาศัยธรรมชาติที่จะเอื้ออำนวย แต่ทุกวันนี้ไม่ใช่เท่านั้น สมัยก่อนธรรมชาติคุกคามเรา แต่เดี๋ยวนี้เราคุกคามธรรมชาติจนกว่าธรรมชาติจะหาย อันนี้ธรรมชาติบนพื้นแผ่นดินไทยเรา ไม่พอแล้วนะครับ นี่จึงเป็นแนวทางให้ผมมาเริ่มใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การบำรุงรักษาเริ่มจากดินก่อน ดินมาน้ำ อากาศ ดินนั้นถ้าหากมีแร่ธาตุสูงพืชพรรณธัญหารนั้นก็สมบูรณ์ แนวทางที่ผมค้นพบวันนี้ก็คือแนวทางเอื้ออำนวยต่อธรรมชาติ เพื่อให้คนที่มาได้ศึกษาเป็นแนวทาง และเสริมสร้างในงานศึกษางานค้นคว้า ชีววิทยาของอำเภอกุเรียมมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพืช หรือสัตว์ บางอย่างอยู่ในกรอบที่พื้นที่ไม่เหมือนกัน สิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน ฉะนั้นก็ขอฝากนิสิตนักศึกษาจะทำอันใดสิ่งใดนั้นต้องได้ค้นคว้าศึกษาวิจัย หาแนวทางให้เราดำรงชีวิตเมื่อ 50-60 ปีที่ผ่านมาเขาทำอย่างไร ปัจจุบันนี้แม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยเราหายไปเกือบจะหมด ผมก็ขอฝากเท่านั้นก่อนนะครับ

คุณสุเมธ: พ่อคำป่วนใช้วิธีการศึกษาจากนิยายที่เรียกว่าธรรมชาติของแมลงแต่ละชนิดที่เข้ามาในสวน ในช่วงต่อไปพ่อคำป่วนจะได้มาพูดว่ามันช่วยในการจัดการกับแมลงอย่างไร หลักการเบื้องต้นที่พ่อคำป่วนใช้คือ การศึกษาธรรมชาติที่เรายังไม่รู้จัก เกษตรกับธรรมชาติต่างกัน ธรรมชาติของหนอน ศึกษาว่าหนอนตัวนี้มันมีนิสัยอย่างไร มันโตอย่างไร ตายอย่างไร การที่เอาสารเคมีเข้าไปใช้เพื่อที่จะตัดวงจรของมัน และไม่ให้มันแพร่ขยาย ก็ไม่ใช่คำตอบ อันนี้อาจจะเป็นประเด็นที่ถกกันได้ แต่ทางวิทยาศาสตร์การตัดวงจรแมลงชนิดนั้นมันจะช่วยลดได้ แต่พ่อคำป่วนบอกว่าไม่ใช่ เพราะการใช้สารเคมีมันติดค้างนาน 8 ปี วิธีการของพ่อคำป่วนละเอียดละออ แมลงที่เข้ามารบกวนจำเป็นต้องศึกษาว่ามันมีนิสัยอย่างไร อันที่ 2 ก็คือการศึกษาธรรมชาติว่าด้วยสมุนไพร ตัวนี้คือตัวชูโรงที่เอาเข้ามาในธรรมชาติ แมลงกินแล้วตายแต่คนกินไม่ตาย เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เหนือวิทยาศาสตร์ แต่ที่สำคัญที่สุดคือเราจะเอาความที่เป็นธรรมชาติที่เรียกว่าสมุนไพร มาใช้กับนิยายแมลงได้อย่างไร นี่เป็นประเด็นหนึ่งควรหาคำตอบ และให้สะดวกสบายกับการใช้สำหรับคนที่อยากทำ แต่ขี้เกียจทำ เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกษตรกรทำมากับมือ ถามว่าเป็นคำตอบสุดท้ายหรือยัง ตอบว่าไม่ใช่ เพราะตอนนี้ก็ยังศึกษาอยู่ว่ามันจะจบอย่างไรจะไปอย่างไร เรื่องราวเหล่านี้ได้ค้นคว้าจากประสบการณ์ และพ่อคำป่วนได้เอาอุปสรรคเหล่านี้ พ่อคำป่วนอธิบายว่าแต่ก่อนมันมีวิธีการเดียวที่เข้าไปจัดการแมลงคือการใช้สารเคมี ซึ่งวิธีการนี้ได้รับผลกระทบทำแน่นอน แต่วิธีการที่พ่อคำป่วนทำ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ เอาธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ฟังของคุณลุงกิตติ ซึ่งทำสวนส้มที่อำเภอเมือง จังหวัดเลย จะเล่าให้ฟัง ให้เล่าความในใจสักเล็กน้อย และเราจะแลกเปลี่ยนกันต่อ

คุณกิตติ: ในส่วนของผมเองก็ปลูกส้มเขียวหวาน ส้มโชกุน และส้มโอ เนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ ปลูกตั้งแต่ปี 2534 ระยะเวลา 3 ปีแรก ผมก็ทำตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชา

การเกษตร คือ ใช้สารเคมีเต็มรูปแบบ ตลอดเวลาที่ทำรู้สึกว่ายากว่าปัญหามันพอกพูน ไม่ได้สะสาง ปรากฏว่าทำไปทำมาเงินทุนที่สะสมไว้ร่อยหรอลงทุกวัน มาถึงจุด ๆ หนึ่งประมาณปี 2538 ตอนนั้น กระแสเรื่องการกำจัดแมลงศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานเริ่มเป็นที่นิยม มาถึงจุด ๆ หนึ่งผมรู้สึกเหนื่อยหน่าย ท้อแท้ แต่ไม่ได้สิ้นหวัง ผมก็เลยคิดว่าจะลองไม่พ่นยาดูสักครั้งมันจะเป็นอย่างไร พอหลังจากนั้นมาผมก็อาศัยว่าเราขยันหน่อย ไปตรวจดูแปลงปลูก กลางคืนบ้าง กลางวันบ้าง โดยการเอา ไฟฉายไปส่องดู เห็นอะไรผิดแปลกแตกต่าง หลังจากที่ไม่ได้ใช้สารเคมี ทำให้ผมเห็นมิตรชาวสวน คือ แมลงมูมาอาศัยมากขึ้น หลากหลายชนิดมากขึ้น เห็นนกบ้าง กิ้งก่าบ้าง มดแดงบ้าง ผีเสื้อ บ้าง ทั้งที่แต่ก่อนไม่เคยเห็น พอทำมาได้ชักพิกผมทราบว่าสวนส้มที่ลำปางเขาทำอยู่จึงได้ติดต่อขอ ดูงาน ผมก็ได้รับคำแนะนำจากเขา นอกจากนั้นก็ได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการทางการเกษตร ดุทีวิทย์ บ้าง ฟังวิทยุบ้าน อ่านหนังสือบ้าง เพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และผมศึกษาได้ว่าศัตรูพืชมันมีช่วง ระยะเวลาระบาดของมัน มันไม่ไ้ระบาดตลอดปี หลังจากมาดูตามหลักวิชาการก็ทราบว่าพวกมด พวกแมลงต่าง ๆ มันสามารถควบคุมกันเองได้ หลังจากนั้นผมคิดว่า วิธีนี้น่าจะทำให้เรารอดอยู่ได้ หนึ่งคือเราไม่ต้องไปเสี่ยงกับสารเคมีมากเกินไป ผู้ช่วยงานเราในการพ่นยาก็ไม่ได้รับอันตรายด้วย สองคือพวกมดพวกแมลงที่เป็นประโยชน์ต่อพวกเราได้ แต่ก่อนผมซื้อเปิดซื้อหามาเลี้ยง มันตายหมด เพราะแพ้ย่ะ ผมก็เลยประมวลดูว่า จริง ๆ แล้วการทำเกษตร เกษตรกรจะต้องเป็นทั้งนักปฐพี นักโรคพืช นักกัญ นักบริหาร นักการตลาด นักค้นคว้าวิจัย สิ่งเหล่านี้ต้องมีในตัวเกษตรกรเอง เพราะสิ่งเหล่านี้จะไปหวังพึ่งใครคนใดคนหนึ่งคงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่นคำแนะนำของกรมส่งเสริม การเกษตร เขาก็จะบอกให้ปลูกส้ม บอกให้ใช้สารเคมี สุดท้ายเกษตรกรก็เจ๊ง ในฐานะที่ผมเป็น เกษตรกรที่ทำสวนส้มโดยตรง ผมมองเรื่องหลัก ๆ อยู่ 3 อย่าง หนึ่งผมมองเรื่องพืช สองผมมอง เรื่องดินและน้ำ สามผมมองเรื่องการจัดการโรคและแมลง ผมจะพูดในรายละเอียดหนึ่งเรื่อง การควบคุมแมลงศัตรูพืชผมทำอย่างไรบ้าง ก่อนอื่นในฐานะที่ผมเป็นคนปลูกส้มผมจะต้องรู้แล้วว่า ศัตรูมันคืออะไร ช่วงระบาด ผมจะต้องแยกแยะให้ได้ว่า แมลงในสวนตัวไหนเป็นพระเอก ตัวไหน เป็นผู้ร้าย ถ้าแยกแยะไม่ได้เราก็ยังคงใช้สารเคมีเหมือนเดิม ประการที่ 2 ผมจะต้องทำความเข้าใจกับศัตรูพืชแต่ละชนิดทำลายส่วนใดของพืช เช่น ใบ ดอก ผล ต้องแยกให้ได้ ประการที่ 3 ใน เวลาที่ระบาดเพื่อจะได้ป้องกันแต่เนิ่น ๆ ยกตัวอย่างกรณีของส้ม ส้มแตกยอดอ่อนผมจะรู้เลยว่า เพลี้ยอ่อน หนอนขนอบใบ เพลี้ยไก่แจ้ จะต้องระบาด ในขณะเดียวกันเราก็ต้องศึกษาว่าในช่วงนี้จะมี แมลงอะไรที่เป็นศัตรูธรรมชาติที่จะทำลายแมลงศัตรูพืชได้ ก่อนที่จะใช้สารเคมี วิธีการที่ผมใช้ในการ ควบคุมแมลงศัตรูพืช ผมจะแบ่งเป็นหลายประเด็น

1. ใช้วิธีการเขตกรรม วิธีการของผมคือว่า ต้องรู้ว่าศัตรูพืชชนิดนั้นนอกจากมันจะอาศัยต้นส้ม ของเราเป็นที่อาศัยแล้ว มันจะอาศัยอยู่ในอะไรอื่นอีกบ้าง ยกตัวอย่างเช่น เพลี้ยไก่แจ้ส้ม มัน จะนำโรคคลิบมิ่งซึ่งเป็นเชื้อไวรัส นอกจากอาศัยต้นส้มแล้วมันยังอาศัยต้นดอกแก้ว เพราะ ฉะนั้นในสวนถ้ามีต้นดอกแก้วเราจะต้องตัดมันทิ้งไม่ให้เพลี้ยอยู่ ตามหลักของนักกีฏวิทยาเขา บอกว่า ผีเสื้อกลางคืนทำลายผลส้มจะอาศัยอยู่กับพืชที่เป็นเครือเป็นเถา เราก็พยายามทำลาย

2. ใช้วิธีทางกายภาพ คือ การใช้สวิงโดยแรงงานคนไปจับ ยกตัวอย่างเช่นมวนเขียวส้ม มันเป็นแมลงที่ว่องไวผมจะใช้สวิง ในช่วงเวลา 5-6 โมงเย็น จะสานสวิงไว้จับ
3. ใช้วิธีกล เช่น ฝีเสื้อมวนหวาน เป็นฝีเสื้อที่ทำลายผลส้มในระยะเริ่มเก็บเกี่ยว พอส้มมีความหวานฝีเสื้อตัวนี้จะเข้ามาดูดกินความหวานจากผลส้ม ทำให้ส้มเสียหาย ถ้าเราไม่มาเอาใจใส่ดูแล ผลส้มก็จะถูกดูดกินจนหมด แต่ก่อนผมก็จนปัญญาว่าจะแก้ไขอย่างไร แต่ก็พยายามศึกษาค้นคว้า ผมอ่านวารสารทางการเกษตร ผมอ่านเจอทางปักษ์ใต้เขาใช้กรงทำกับดักล่อฝีเสื้อได้ผล ผมจึงลองทำดู (มีตัวอย่างมาให้ดู) นี่เป็นฝีมือนคนไทยครับ ไม่ใช่ฝรั่งมังค่าที่ไหน มีทั้งแบบตั้งและแบบแขวน ไม่เปลืองค่าใช้จ่าย เปลืองแต่แรงงาน แมลงชนิดนี้มันจะบินขึ้นข้างบน ตามหลักกีฏวิทยาว่าไว้ เราก็จะเจาะรูตรงกลางข้างล่าง เราก็จะเอาเหยื่อล่อ เช่น สับประดสุกวางไว้ลองมาหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นเปลือกกล้วยหอม เปลือกแตงโม แต่สับประดใช้ได้ผลดีที่สุดจากธรรมชาติที่มันบินขึ้นข้างบน มันก็จะบินเข้าไปข้างในกรง แล้วออกไม่ได้ก็ตายอยู่ในนั้น ไม่ได้เสียเงินซื้อยาเลย เพียงแต่ผมต้องหมั่นไปตรวจแปลงเท่านั้นเอง วิธีกลอีกอย่างหนึ่งที่ผมใช้อย่างเช่น มวนเขียวส้มมันชอบกินส้มตอนเปรี้ยว ๆ ผมใช้วิธีสุ่มไฟไล่ คือ ใช้กำมะถัน ชี้เลื่อยชี้เกลบสุ่มไฟไล่ มันก็พอบรรเทาได้
4. ใช้เหยื่อพิษ ทางนักวิจัยเขาคิดค้นมา เอามาผสมยาพาราไทออนแล้วก็เอาไปฉีดตามกิ่งก้านที่มันไม่มีผล มีลูก ตามรั้ว เราก็ใช้ได้ผล วิธีนี้เราใช้กำจัดแมลงวันทอง ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากของผลส้ม
5. เราใช้ฮอร์โมนเพศ ที่นักวิชาการคิดค้นมา อันนี้เราเอาฮอร์โมนแมลงเพศเมียมาใช้ล่อแมลงวันเพศผู้ จุดมุ่งหมายเพื่อใช้ลดจำนวนแมลงวันลง
6. ใช้สารสกัดจากธรรมชาติ ผมใช้สะเดา ยาสูบ กำจัดพวกหนอนเพลี้ยอ่อน หนอนชอนใบ เพลี้ยไก่แจ้
7. ใช้เชื้อจุลินทรีย์ เช่น พวกเชื้อไทรโคดามา ป้องกันรักษาโรครากเน่า โคนเน่า ปัญหาคือ ราคาแพงพอสมควร
8. ใช้ตัวห้ำตัวเบียน ได้รับความร่วมมือจากภาควิชากีฏวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น และศูนย์ชีววินทรีย์แห่งชาติ ให้ความร่วมมือดี ตอนนี้อยู่กำลังมีโครงการทดลองเอาแตนเบียนไปต่อยแมลงมวนเขียวส้ม โครงการนี้เคยทดลองกับลำไยมาแล้วได้ผล ก็เลยอยากทดลองกับส้ม ปีนี้เป็นปีที่ 3 ที่ทดลอง รู้สึกว่าจะมีแนวทางที่ดี นอกจากจะมีแตนเบียนแล้ว ก็ยังมีแมงมุมบ้าง มดบ้าง เขียดตะปาดบ้าง มันเป็นตัวที่เกื้อกูลกัน
9. การอนุรักษ์ธรรมชาติ การที่เราไม่พ่นยา พวกที่เป็นมิตรชาวสวนก็จะอยู่กับเรา การที่พวกนี้จะอยู่กับเราได้ต้องมีแหล่งพักพิง แหล่งอาหารให้เขา ถ้าถึงหน้าแล้งเราก็จะไม่ตัดหญ้าจนเตียนมากเกินไป เราจะเหลือไว้สับกับแปลงกว้างประมาณ 1 เมตร เพื่อให้พวกนี้ได้อาศัย
10. ถ้าไม่สามารถกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้น ก็จำเป็นต้องใช้สารเคมี เพราะเราต้องรักษาผลผลิตไว้ แต่ก่อนจะใช้สารเคมีก็ต้องศึกษาก่อนว่าจะใช้มาก

ขนาดไหน จริงๆแล้วแมลงพวกนี้อาศัยอยู่ในธรรมชาติที่เราไม่ได้ใช้สารเคมี มันไม่มีภูมิคุ้มกัน เราใช้บ้าง ก็จะไม่เป็นอันตราย เป็นการทำลายธรรมชาติในขั้นที่ไม่รุนแรง

กิจกรรมการควบคุมโรคพืช เราต้องใช้หลายสิ่งหลายอย่างผสมผสานกัน สำหรับส้ม ปัจจุบันเราเอาพันธุ์มาจากต่างประเทศ ซึ่งมันไม่ต้านทานโรค ผมพยายามใช้พืชพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็น ต้นส้ม มะนาวด้านเกวียน พวกนี้เอามาทำต้นตอ ซึ่งก็อยู่ในขั้นทดลอง เพราะว่าถ้าใช้พันธุ์ต่างประเทศเราก็ไม่มีทุน ก็คิดว่าเป็นแนวทางที่เราต้องศึกษาไปเรื่อย ๆ เพื่อเศรษฐกิจของเรา เหตุผลที่ใช้เนื่องจากประการณ์ปัญหาของการใช้กิ่งตอนคือโคนเน่ามีมาก เพราะว่าปัญหาดินไร่ที่พวกเราไถ 30 cm. ทุกปี ระยะรากจากผิวดิน 30 cm. เป็นดินดาน ๆ จะระบายน้ำได้ไม่ดี ก็เกิดปัญหาโรค รากเน่า ส้มปัญหาจะอยู่ที่ราก ๆ จะอ่อนแอมาก มาตรการอันที่ 2 ในการควบคุมโรคพืชคือการใช้ เชตกรรม สำหรับส้มที่ปลูกใหม่ก็พยายามยกทรงเพื่อให้เกิดการระบายน้ำที่ดี ลดปัญหาโรค รากเน่า โคนเน่า นอกจากนี้ก็ใช้วิธีการแต่งกิ่ง ไม่ให้ทรงพุ่มมันโพล้โรคแมลงก็จะรบกวนน้อยลง มาตรการ อันที่ 3 ในการควบคุมโรคพืชก็คือการใช้สารเคมี ทางเกษตรบ้านเรายังหาสมุนไพรที่จะรักษาโรค รากเน่าของพืชได้ ก็จำเป็นต้องใช้พวกสารเคมี

ประเด็นสำคัญที่เป็นหัวใจของพืชคือเรื่องดินและน้ำ ประสบการณ์ของผมก่อนปลูกส้ม เคยเอาดินและน้ำมาให้สถานีวิจัยที่ดิน ส่งตรวจ PH ครั้งแรกไม่เป็นต่าง 6.5 เราก็ใช้ปุ๋ยเคมีบ้างปุ๋ย อินทรีย์บ้าง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำให้ต้นทุนสูง ใช้สารเคมีมาก หลังจากปลูกพืชไปแล้ว 5-6 ปี เชื้อ มัยครีบว่าค่า PH ลงไปถึง 4.5 ปัญหาก็คือส้มร่วง ก็เหมือนกับปัญหาสวนส้มที่รังสิตแหละครับที่ ผลส้มร่วง ไม่ใช่จากโรงไฟฟ้าหรอก เพราะผมเองก็เจอปัญหานี้เช่นกัน ตั้งแต่ปี 2541-2542 เอา ไปให้นักวิชาการคนไหนดูก็ตอบไม่ได้ การที่ค่า PH ลดลงถึง 4.5 แน่แน่นอนต้องมีธาตุอาหาร หลายตัวที่พืชไม่ได้รับ ก็ต้องหาทางปรับ PH ขึ้นมา จนทุกวันนี้ต้องใช้ภูมิปัญญากลับบ้านเรา การใช้ปุ๋ย หมักปุ๋ยชีวภาพ มันมีส่วนตรงนี้หรือไม่ ก็เลยทดลองใช้ปลามาหมัก ซึ่งทางนักวิชาการเรียกว่าปุ๋ยชีว ภาพ ใช้มาได้ 1 ปี รู้สึกว่าดินเรามันดีขึ้นมาก ไล่เดือนมีเยอะมาก ธรรมชาติของไล่เดือนจะอยู่ใน PH ประมาณกลางๆ แสดงว่าดินเราจากดินที่ตายแล้วกลายเป็นดินที่มีชีวิตชีวา นี่เป็นภูมิปัญญาที่ น่าส่งเสริม กำลังศึกษาพวกปุ๋ยน้ำหมักมีส่วนผสมอะไรบ้าง จริงๆ แล้วดินไม้ก็เหมือนคน ดินไม้ดี น้ำไม่สมบูรณ์ดินไม้ก็อ่อนแอ เชื้อโรคก็มาถามหา ฉะนั้นเรื่องดินผมให้ความสำคัญอันดับต้นๆ

มาถึงมาตรการขั้นสุดท้ายคือการจัดการ มาตรการแรกผมต้องตรวจดูแปลงพืชอยู่ตลอดเวลา ดูความผิดปกติของพืช ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากโรค ความไม่สมบูรณ์ของพืชที่ขาดธาตุอาหาร แมลง ในส่วนเป็นชนิดไหน มีมากแค่ไหน อยู่บริเวณไหนของสวน มันระบาดทั่วสวนหรือไม่ และต้องดูว่า ช่วงนั้นมีแมลงศัตรูธรรมชาติหรือไม่ ถ้ามีเราจะทำอย่างไร ความสามารถในการกำจัด หรือต้องพ่น ยาที่สกัดจากสมุนไพร หรือถ้าเอาไม่อยู่จริงๆ ก็จะใช้สารเคมีเป็นทางเลือกสุดท้าย และก็จะดูว่ามัน ระบาดที่ไหน ถ้าระบาดทางทิศตะวันตกมาก ก็จะพ่นยาเฉพาะทางทิศตะวันตก จะไม่พ่นแบบปู พรหม มันเป็นการสิ้นเปลือง และทำลายศัตรูธรรมชาติตัวอื่นๆ ด้วย ในแง่ของโรคพืชเราต้องศึกษา ว่าเกิดจากอะไร เพราะต่อกิ่งหรือเปล่า อากาศระบายไม่ดีหรือเปล่า ก่อนที่จะมาใช้สารเคมีในการ

รักษาเชื้อราโรคพืช นอกจากนี้ต้องดูความสมบูรณ์ของพืชโดยรวมว่า เพราะว่าสัมผัสไม่สมบูรณ์จะแสดงอาการออกมาทางใบ ไม่ว่าจะเป็นการขาดธาตุอาหาร ไม่เหมือนมะม่วง มะขามที่ดูไม่ค่อยออก มาตรการการที่ 2 คือการทำตารางการปฏิบัติการ เช่น พ่นยาเมื่อไหร่ ให้ปุ๋ยเมื่อไหร่ ดายาหญ้าเมื่อไหร่ เดือนนี้สภาพอากาศผิดปกติหรือไม่ มาตรการอื่นที่ 3 ก็คือ เศรษฐกิจในปัจจุบันนี้ เราจะต้องหมั่นคำนึงถึงว่าเราลงทุนปุ๋ยดูแลเท่าไร หลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องคำนึงถึง ทุกวันนี้จึงต้องผลิตปุ๋ยใช้เอง และมันตรงกับความต้องการของเรา เพราะจริง ๆ แล้วมันเป็นปัญหาโลกแตก นักวิชาการก็บอกว่าบ้านเราใช้ปุ๋ยฟอสเฟตมากเกินไป มีทางเลือกทางเลี้ยงของเราเอง เช่น ผสมปุ๋ยใช้เอง เอาปลามาหมักเป็นปุ๋ยบ้าง ก็จะช่วยลดต้นทุน มาตรการอื่นที่ 4 คุณภาพของผลผลิต เราไม่อยากเอาเปรียบผู้บริโภค ผลผลิตไม่มีคุณภาพปัญหาลักษณะหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับเกษตรกรเอง ปัญหาที่สองคือพ่อค้าคนกลาง สัมปทานใช้เวลา 8 เดือน ส่วนส้มโชกุน 10 เดือนถึงจะเก็บได้ ทุกวันนี้ช่วงไหนราคาดี ก็เก็บมาเลยไม่รอให้สุกเต็มที่ ลูกค้ากินก็ไม่ชอบ ผู้บริโภคก็ปฏิเสธ ราคาตกก็ใครตาย ถ้าไม่ใช่เกษตรกรตาย ผมไม่เคยเก็บเกี่ยวก่อนกำหนด แม้ว่าจะต้องสูญเสียผลผลิตเพราะแมลง แต่เราต้องดึงลูกค้าไว้ก่อน ถ้าเรามีลูกค้าประจำก็ถือว่ามีทางออก แต่ถ้าไม่มีก็ลำบาก มาตรการอื่นที่ 5 ผมจะให้ความสำคัญกับการตลาด เพราะผมคิดว่าผู้บริโภคเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าได้ดีที่สุด บางทีส่งส้มไปแล้วลูกค้ามาร้องเรียนว่าทำไมส่งส้มเน่าไป จริง ๆ แล้วเราไม่ได้ตั้งใจ แต่ตอนเก็บส้มตอนเช้า แล้วแมลงวันทองมันมาเจาะพอดี ทั้งไว้ 2 วันมันก็จะเกิดหนอนแล้วเน่า มันก็อยู่นอกเหนือการควบคุม ถ้าเขาถามว่าแถมได้มัยหรือชดเชยได้มัย เราก็ต้องยอม อย่างผมส่งเจ้าใหญ่คือแมคโคร เสียหายเท่าไรผมให้เขาจดไว้ แล้วชดเชยให้ครั้งเดียว

โดยสรุปได้ 6 ข้อ คือ

1. เอาใจใส่สุขภาพของพืช ในแง่โรคแมลง ในแง่ของธาตุอาหาร เรื่องปุ๋ย
2. จัดบันทึกการปฏิบัติการในสวน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการระบาด วิธีการแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในปีต่อไป
3. ป้องกันการเกิดโรคแมลงระบาดโดยการใช้เครื่องกับดัก
4. ต้นไม้ต้องสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ โดยเฉพาะส้มจะกินปุ๋ยมาก ธาตุอาหารมาก ต้องให้ความสนใจมาก ๆ
5. เกษตรกรต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทุกวันนี้มีวิทยาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก ถ้าเราไม่อ่าน ไม่ดู ไม่ติดตาม ก็จะไม่ทัน ในฐานะเกษตรกรควรต้องซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพของเรา เราเป็นเกษตรกรเราก็ต้องสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ เป็นธรรมกับผู้บริโภค ผมคิดตลอดเวลาว่าคุณภาพจะต้องคู่กับคุณธรรม

คุณสุนทร: ขอขอบคุณคุณลุงกิตติจากเมืองเลยนะครับ ต่อไปเรามีสไลด์ให้ชม ที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องการทำจัดศัตรูพืช มันไม่ใช่ประเด็นเฉพาะการไปฆ่าแมลง ลึกไปกว่านั้นจะต้องศึกษาธรรมชาติให้เข้าใจ จะพูดเรื่องการศึกษาแมลงจะต้องดูให้รู้ว่าตัวไหนเป็นพระเอก ตัวไหนเป็นมิตรเราที่

จะมาช่วยเราทำงานป้องกันแมลงตัวนั้น ตัวไหนเป็นปัจจัยต้องดูให้ออก กินอย่างไร นอนอย่างไร ปัจจัย 4 ของแมลงตัวนั้นคืออะไร เชิญชมสไลด์ครับ

ลุงคำป่วน: ถึงที่เราหมักสมุนไพรที่ได้ผล จะต้องเป็นผ้าสีขาว ถึงที่ใช้หมักก็มีหลายชนิดทั้ง เหล็ก และพลาสติกเพื่อที่จะดูว่าถึงอันใดที่จะหมักได้ดี ประสิทธิภาพสูง ก็คือถังพลาสติก ส่วนถัง เหล็กได้ไม่เกิน 3-4 ครั้ง ก็ทะลุ ด้วยความเป็นกรดของปุ๋ย กรดของปุ๋ยหมักนั้นมัน 33.579 เปอร์เซนต์ เมื่อกี้คุณกิตติพูดเรื่องแมลง ผมก็ขอแนะนำวิธีการต่างๆ ของการไล่แมลง เราก็จะเอา ปิ๊ปเป็นสี่เหลี่ยมหรือกลม อันตัวแรกก็จะเอาด้านแบนวางลงและสองข้างเจ้าเป็นปีก จะใช้เยื่อ เปลือกมะพร้าวที่แห้งเป็นขนวนเชื้อไฟ เมื่อจุดไฟแล้วเราจะเอาไปไว้ใต้ต้นไม้ที่มีแมลงรบกวน จะมีเป่า หนาด ชะอม ตะไคร้หอม ใบชา ใบขมิ้นชัน ตะไคร้เครื่อง โหระพา กะเพรา ทั้งหมดยัดลง ไปให้คว้น สมัยก่อนที่ผมทำลันจี ผมไม่ทำเป็นปิ๊ป ผมก่อไฟเป็นจุด สัตว์กลางคืน เช่น ผีเสื้อเรา ศึกษาว่ามันเข้ามาในสวนเราเวลาไหน ศึกษาชีววิทยาของมัน ทำลายพืชชนิดไหน กะเวลาให้ถูก การรบกวน ให้ผลเป็นที่แน่นอน สมัยก่อนที่ทำการลันจีทางราชการว่ามันจะปีเข้ามาปีถ้าเราเอาไฟส้ม เป็นการให้คาร์บอนไดออกไซด์ ถ้าหากว่าต้นไม้ไม่ค่อยออกลูกคนแก่ๆ จะเอาไฟไปส้มใต้ต้นไม้ มัน จะออกลูก สำหรับลันจีจะต้องตัดราก ตรงข้ามกับส้มถ้าตัดรากเมื่อไหร่เมื่อนั้นจะตาย ฉะนั้นต้อง ศึกษาชีวประวัติของต้นไม้ ศึกษาว่าต้นไม้เกิดในประเทศอะไร ภาคไหน อุณหภูมิเท่าไร ความชื้น เท่าไร อันนี้เป็นแนวทางที่ขอแนะนำ ถ้าหากอยากรู้เชิญที่สวนของเรา เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดู งาน เป็นแหล่งที่ฝึกเกษตรกรพักนี้ ผมจะเป็นหลายอย่างครับ ทั้งให้ธรรมชาติ ให้ความรู้ ให้ ประสบการณ์ ถ้าท่านใดจะให้เกียรติไปเยี่ยมชมก็ยินดีครับ

คุณสุเมธ: พ่อคำป่วนก็ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องแมลง ทั้ง 2 คน ตรงกันคือ ความเข้าใจ เบื้องต้นของความเป็นธรรมชาติ การเกษตรกับธรรมชาติ ถ้าจะทำการเกษตรแล้วเอาธรรมชาติเข้า มาใส่ จำเป็นต้องศึกษา อย่างคุณลุงกิตติพูดความเป็นธรรมชาติของแมลง ความเป็นธรรมชาติของ พันธุ์พืชชนิดนั้น ความเป็นธรรมชาติของระบบภายใน ไม่ว่าดินไม่ว่าน้ำ ศึกษาเองว่าธรรมชาติของ มันคืออะไร มันกินอะไร มันชอบอะไร มันนอนอย่างไร เข้ามาช่วงไหน แล้วเราก็จะสามารถจัดการ เรื่องราวพวกนี้ การเกษตรที่เราหวังผลจะได้ผลผลิตที่เกิดจากการเกษตร ไม่ใช่เพียงการข่มขืนหรือ ลิดวงจรการเกษตรเอายาพิษไปใส่ การบังคับให้พืชออกลูกออกผลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการ ศึกษาว่าอะไรคือความเป็นธรรมชาติของมัน แล้วเอาเกษตรมาบวกกับธรรมชาติ ซึ่งประเด็นนี้ลุง กิตติก็ยังสับสนอยู่ว่าถ้าเน้นการทำเกษตรก็ต้องขาดทุนไม่ได้ แต่ในอีกประเด็นหนึ่งก็คือถ้าต้องการ เอาความเป็นธรรมชาติเข้ามาบวก อย่างกรณียาฆ่าหญ้าในสวนสัมพันธ์กับความเป็นธรรมชาติของหญ้า คือถ้ามีธาตุอาหารมากมันก็จะเจริญเติบโต แต่ถ้าเราบอกว่าเราต้องการได้ผลผลิตทางการเกษตร โดยที่เรามองว่าหญ้าเกิดไม่ได้เพราะไม่ใช่ที่เกิด แต่ธาตุอาหารอยู่ที่นั่นมากมันก็เลยเกิดงอกงาม ความเป็นธรรมชาติกับการต้องการผลผลิตทางการเกษตร คำตอบมันอยู่ที่ไหน ผู้ที่สอว่าเป็นชา

วนาชาวสวนได้แล้วยังมีคำถามอยู่ว่าเป็นจะเป็นรูปแบบไหนถ้าไม่ใช่นาฆ่าหญ้าในอนาคต ความเป็นธรรมชาติของการศึกษา ของเกษตรกรทั้ง 2 คน ผมเข้าใจว่าเป็นเพียงกรณีหนึ่งที่ทำให้เราเห็นว่าการทำการเกษตรที่มีทางเลือกเพิ่มเติมขึ้นมา ในเรื่องการป้องกันศัตรูพืช ผมมีความเข้าใจว่ามันมีหลักการและธรรมชาติที่เกิดจากประสบการณ์ แต่ยังไม่เป็นคำตอบที่ดีที่สุดหรือไม่ รูปแบบการจัดการ ความหลากหลาย หรือการค้นคว้า นักศึกษาอาจสอบได้เกรดคะแนนที่ได้จากการรู้การจำ แต่การจะทดสอบว่าจะเป็นชาวนาได้หรือไม่ ไม่ใช่เรื่องง่าย มันเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง

ก็อยากให้ทางเวทีช่วยกันแสดงความคิดเห็นนะครับทั้งในข้อที่เหมือน หรือแตกต่าง หรือมีประเด็นไหนที่น่าสนใจ ความเป็นธรรมชาติที่เกษตรกรทั้งสองแล้ว ทางนักวิชาการเห็นที่น่าสนใจ น่าศึกษา ก็หยิบประเด็นนั้นขึ้นมาทำ หรือสามารถเกี่ยวโยงกับการศึกษาวิจัยได้ในแง่มุมของการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกรกับนักวิชาการ ผมเข้าใจว่าทางที่ทรงพลซึ่งอยู่ในส่วนของ สกว. เป็นองค์กรหนึ่งที่จะเข้ามาเสริมกระบวนการเรียนรู้การศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วย ประเด็นไหนที่น่าสนใจ ผมเข้าใจว่าน่าจะนำไปสู่การวิจัย ศึกษาค้นคว้าร่วมกับเกษตรกรได้ หรืออื่นๆที่เป็นกรณีเดียวกันนี้ ใครอยากจะแลกเปลี่ยน

อ.พิทยพันธ์: ผมเป็นครูครับ ผมเป็นครูน้อย สอนอยู่ทางภูเวียง มันยากมัย ผมสอน ม.1-3 ระบบการเรียนในปัจจุบันมันเป็นการเรียนตามระบบอุตสาหกรรมสอนนั่นแหละ เป็นปุข 16-16-8 ให้ใช้กับสิ่งนั้น แล้วก็มาออกข้อสอบตัว P เท่ากับอะไร เมื่อลูกจบออกไปก็ไปปลูกอ้อย แล้วก็ใช้ความรู้ที่ครูสอนไปกับพ่อกับแม่กับวิถีชีวิตกับโฆษณาในโทรทัศน์บวกกัน มันก็เลยกลายเป็นใช้สารเคมีเหมือนกันหมด เมื่อดูแล้วถ้าจะเป็นครูตามแบบนี้จะเป็นไปทำไม พ่อได้ฟังพ่อตา (พ่อคำปวน) พูดแล้ว ผมอยากถามพ่อตาที่ทำมากับมือ ผมอยากถามพ่อตาว่าเด็กเล็กๆ ม.1-ม.3 เขาจะเข้าใจหรือไม่ มันเรียนยากมัย เมื่อคืนผมก็ปรึกษากับครูใหญ่เรื่องเสนอเค้าโครงวิจัย ผมอยากเอาไปสอนในโรงเรียน ผมจะเขียนหลักสูตรใหม่ โดยหาข้อมูลอย่างนี้แหละมา คาบที่ 1 คาบที่ 2 คาบที่ 3 แล้วให้เด็กทำแปลงสาธิตในโรงเรียน ครูกับนักเรียนเรียนด้วยกัน ผมจะให้เด็กทำคนละประมาณ 1 เมตร ถ้ามากกว่านั้นผมกลัวมันเสีย และก็จะมีการให้เอาแกลบเอาฝุ่นไปผสม นอกจากนั้นจะให้ไปทำที่บ้านด้วย ประมาณคนละ 2 แปลงๆ ละ 2 เมตร แล้วครูจะไปตรวจ และให้พ่อแม่ให้คะแนนด้วย จะดึงให้พ่อเข้ามาทำด้วย เด็ก 40 คน ตั้งเป้าไว้ว่าสามารถดึงผู้ปกครองให้มาสนใจอีก 5 คนก็ยังดี เพื่อเป็นการเพาะหน่ออ่อน ผมก็เลยมาคิดปัญหาว่าเด็กขนาดเท่านี้จะเข้าใจซึมซับได้หรือไม่

ลุงคำปวน: ผมเองก็เป็นคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนภูเรือวิทยา ผมได้เขียนหลักสูตรขึ้นมา เพื่อจะให้เด็กตั้งแต่ ป.2 ขณะนี้พวกผมกำลังรวบรวมกับคณะกรรมการการศึกษาทุกคนเอาภูมิปัญญามารวมกัน เพื่อจะให้มันเป็นพื้นฐานของเด็ก เพราะว่าเคยได้เป็นคณะวิจารณ์หลักสูตร 12 ปี

ต่อมาทางการได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตร ขณะนี้เรากำลังเขียนหลักสูตร เพื่อหาแนวทางว่า เด็กสมัยใหม่เราพูดอะไรเขาไม่เชื่อเพราะว่าหลักสูตร แม้กระทั่งปริญญาเอก ไม่ได้เอาผืนแผ่นดินไทย ความคิดของคนไทยมาใช้ เอาของต่างประเทศมาวิจัย มาค้นคว้า เป็นเยี่ยงอย่าง ผสมกับชาวบ้านหาแนวทาง ส่วนครูอาจารย์ก็หาแนวทางทางเขา แล้วมาบวกกัน อันไหนดี ไม่ดี ดีไม่ดีอย่างไรอย่าเพิ่งว่ากัน มาลองดูก่อน ขณะนี้ที่ อ.ภูเรือ ป.2 ขึ้นไปถึง ม.6 จะทำในเรื่องนี้ ผมว่าสิ่งไหนก็ตามถ้าหากว่ามีผู้ปกครองร่วมติดตามครูบาอาจารย์ที่สอน ผมคิดว่ามันจะได้ผลดี หลักสูตรที่เราทำในขณะนี้ เป็นวิธีการเรียนรู้แบบปู้ย่า ตาหวดของเรา สิ่งต่างในสวนของผมนะตอนนี้ไม่เคยใช้สารเคมี ปุ๋ยสารเคมีเราไม่ใช้ สถานที่ของผม หรือของคุณกิตติก็ดี เป็นสถานที่ฝึกเด็กให้รู้แนวทางกับผู้ใหญ่ เอาผู้ใหญ่เข้ามาสอนเป็นเยี่ยงอย่างเป็นแนวทางเขาก็จะทำตามเอง เพราะว่าถ้าเราสร้างทางไว้แล้วมันก็ง่ายที่จะไปถึงจุดหมายปลายทาง อาจารย์พาเด็กไปนอนกับผมสักคืนหรือสองคืน เด็กจะได้เรียนรู้ธรรมชาติ ผมมีแนวทางให้เด็กได้เรียนรู้ธรรมชาติ

คุณสุเมธ: ตามหลักการของลุงคำป่วนก็คือว่าองค์ความรู้เดิมนั้นมีอยู่ เพียงแต่ว่าการนำมาเป็นหลักสูตรทั้งเด็ก ผู้ปกครอง และครูจะเอาจริงแค่ไหน รูปแบบการไปเรียนกับญาติ เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบเดิม คือพาไปนอนกับญาติเรียนกับญาติ คือรูปแบบที่คุณลุงคำป่วนเสนอคือพาผู้ที่อยากรู้ไปอยู่กับญาติ ไปศึกษาของจริง ผมคิดว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทุกอย่างเป็นสิ่งที่สามารถจะทำได้ มีประเด็นอื่นที่อยากแลกเปลี่ยนอีกมั๊ยครับ

นักศึกษา : ในส่วนของสวนส้มจากการดูสไลด์มันก็มีหญ้าสวย ๆ เราต้องเปลืองเงินในการจ้างคนมาดายหญ้า เป็นไปได้หรือไม่ที่จะเอาวัวมาเลี้ยง มันจะไปทำลายต้นส้มหรือไม่

คุณกิตติ: ผมเคยคิดไว้เหมือนกัน แต่วัวเป็นสัตว์สี่เท้าที่ใหญ่ ส้มจะมีความอ่อนแอที่ระบบราก ผมเคยเอาเปิดเอาห่านไปปล่อย แต่มันชี้เกียจก็ไม่ยอมหากินเอง

คุณสุเมธ: ได้คำตอบนะ คือมันจะไปเหยียบรากเน่า ถ้าจะกลับไปเลี้ยงวัวเหมือนเก่าก็คงลำบากใช้มั๊ยครับ เพราะฉัดยาฆ่าหญ้าไปแล้ว ถ้าวัวแพ้หญ้ามันก็จะผอม และทำให้ขาดทุนเหมือนกัน คุณกิตติไม่ได้ยินดีกับการใช้ยาฆ่าหญ้าเพียงแต่ว่ายังหาทางออกไม่ได้ว่าจะใช้วิธีไหน ทางเลือกใหม่ที่จะอยู่ด้วยกันได้มันคืออะไร ถ้าเอาห่านไปกินหญ้า เข้าใจว่าถ้ากินหญ้าพันธุ์ใหม่ที่เกิดจากยาฆ่าหญ้า หรือสารตกค้าง ห่านอาจไม่ยอมกินหญ้าก็ได้ ไม่ใช่ชี้เกียจเป็นประเด็นที่ต้องสืบค้นต่อ

ลุงคำป่วน: ขณะนี้นะครับ ชีวิตาตวันี้ ผมไปเรียนมาครั้งแรก การเอาชีวภาพเพียว ๆ รดหลังจากรดเสร็จใบจะร่วงเมล็ดจะร่วงแต่รากยังไม่ตาย เราไถกลบทับก็จะเป็นปุ๋ย ถ้าเราเอาสารชีวภาพไปผสมจะเป็นปุ๋ย ผมทดลองมาแล้วครับ สวนของเราสมัยก่อนทำไมไม่รก ใช้จอบดายหญ้า

แต่ทุกวันนี้มีแต่ไถกลบ ผมเคยเก็บเมล็ดพันธุ์หญ้ามาเลเซีย 12 ปีก็ยังไม่ออกได้ ถ้าหากว่าเราไม่
อยากให้มีหญ้า พยายามอย่าให้มันแตกดอกแล้วไถกลบ ทำประมาณ 3 ปี มันจะไม่ออกอีก

คุณสุเมธ: ครั้งที่แล้วเราก็ได้คุยกันเรื่องน้ำหมักชีวภาพ หรือสมุนไพรบางตัว มันมีประเด็น
หนึ่งที่ตั้งคำถามกันขึ้นมา บางพื้นที่ใช้ไม่ได้ผล ดินที่นี่ สภาพแวดล้อมที่นี่ ภูมิณีเขตที่นี่ อาจเหมาะ
กับสมุนไพรแบบนี้สูตรนี้ แต่ในบางพื้นที่อาจเหมาะกับอีกแบบหนึ่ง ซึ่งทั้งนั้นทั้งนี้หมายความว่า
ตัวเกษตรกรเองจะต้องทดลอง ค้นคว้ากับสิ่งที่มันมีเป็นพื้นเดิมกับที่ตรงนั้น แต่สูตรนี้อาจลองดูว่า
เหมาะกับแบบนี้หรือไม่ ถ้าเหมาะก็เรียนรู้ได้ไม่จำเป็นต้องซื้อเป็นขวด ถ้าสนใจอยากลองจาก
ประสบการณ์ของลุงคำป่วนก็ได้ซึ่งผ่านการทดสอบจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้วว่าใช้ได้มีสาร
บางตัวที่สามารถช่วยได้และมีประโยชน์

คุณณรงค์: ขวดนี้ไม่ทราบว่าเป็นหัวเชื้อจุลินทรีย์หรืออะไร แต่ผมเคย ใช้หัวเชื้อจุลินทรีย์ที่ผม
ทำเอง เคยเอาไปรดส้มโอ ต้นส้มโอผมก็ตายหญ้าก็ตาย ใช้จุลินทรีย์ 20 cc./น้ำ 50 ลิตร หัวเชื้อใช้
มะยมและมะกรูด

คุณลุงคำป่วน: ส้มโอก็เหมือนกับส้มเขียวหวาน ฉะนั้นการฆ่าอย่าให้ถูกรากมากเกินไป ถ้าราก
โผล่พยายามเอาอะไรกลบรากไว้ ให้ถูกเฉาะหญ้า ถ้าถูกดินแล้วมันจะลดความเข้มข้นลง หัวเชื้อที่
ทำจากส้ม จะเป็นกรดแรง กว่าพวกไบฟีส ที่ผมทำคือสับปรดเพราะผมมีญาติที่อยู่ตลาดสด
สับปรดจะมีเอนไซม์คาโบไฮเดรต ถ้ามีส้มให้เอาปลีกล้วย ส้ม 1 กก. ปลีกล้วย 1 กก. ก็จะเป็นปุ๋ย
ที่ดี ถ้าเฉาะส้มมันจะมีกรดสูงมากกว่าพืชผัก เวลาใช้อย่าให้ถูกไม้ เนื้อไม้ ถูกดินไม่เป็นไร ถูกดิน
จะเป็นประโยชน์ต่อการย่อยสลายของดิน ทำให้ไส้เดือนหรือจุลินทรีย์ในดินยิ่งทวีคูณ เพราะว่า
ความหวานมันจะเป็นอาหารจุลินทรีย์

อ.พิทยพันธ์: พ่อตาเป็นคนดังที่ได้ไปพูดหลายๆที่ แสดงว่าองค์ความรู้น่าจะดี ผมปลูกต้นสัก
กับมะม่วงน้อย (มะม่วงเล็ก) 3 ไร่ พอปลูกแล้ว ผมเดินไปดูทุกวันและก็บอกว่า “ใครแน่ก็อยู่ใคร
หมุ่ก็รอด” ปรากฏว่าประมาณว่า 3-4 เดือนผ่านไป หญ้าสาบเลื้อยมันขึ้นคลุมต้นสักกับมะม่วงน้อย
ผมก็จะเดินไปดูประจำ ต้นมันก็ตั้งตรง ระยะเวลาผ่านไป 4 ปี มันงามและแข็งแรงโตขึ้นได้ เดียวนี้
หญ้าสาบเลื้อยเป็นพืชชั้นล่าง ต้นไม้ที่ผมปลูก ต้นมะม่วงน้อย ต้นสัก ต้นมะขามเทศ ต้นโตมาก ผม
ดีใจมาก ปีนี้ผมปลูกอีก 5 ไร่ เอาต้นกล้าจากงานเกษตรที่จัดที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น 4-5
ต้น/100 บาท เอาต้นมะม่วงใหญ่ ทั้งลูกทั้งเมียมาช่วยกันปลูก และก็พูดเหมือนกัน “ใครแน่ก็อยู่
ใครหมุ่ก็รอด” ต่อมาต้นมันเหลืองมากขึ้นทุกวัน หญ้าก็กำลังขึ้น อยากให้พ่อตาช่วยบอกว่าวิธีที่
เคยทำสำเร็จ กับตอนนี้มันจะใช้ได้ผลหรือไม่ ต้นไม้ที่ผมปลูกประมาณ 100 ต้น สูตรที่ผมใช้
“ใครแน่ก็อยู่ใครหมุ่ก็รอด” จะใช้ได้ผลหรือไม่

คุณลุงคำป่วน: ผมได้รับแต่งตั้งจากชนวน หลีกภัย ให้เป็นประธานปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ทางป่าไม้บอกว่า “ลุงเป็นประธานจะต้องทำก่อนเพื่อน” ผมก็เลยนำไปปลูก ป่าไม้บอกว่าถ้าไม่ไถจะไม่ให้ปลูก ผมก็บอกว่าถ้าให้ผมไถ ผมไม่ปลูก เขาให้ผมไร่ละ 800 บาท ผมคืนเงินให้เขาผมไม่เอา และให้มาปลูกแข่งกันกับผม เขาก็ปลูกแบบไถให้เลียนตามหลักนักวิชาการ 3 ปี ป่าไม้เขตอุดรไปดู ท่านถามว่ามันจริงมั๊ย เพราะต้นไม้ก็เยอะต้นไม้ธรรมชาติก็มี มีเป็นดงครับ แต่ของเขาปลูก 3 ปี ยังสูงได้ไม่ถึงเอว ฉะนั้นธรรมชาติ ธรรมชาติของคนก็คือคน ธรรมชาติของต้นไม้ก็คือต้นไม้ ถ้าทราบใดต้นไม้มันอยู่ดินที่มีอินทรีย์วัตถุในดินแม้มันรกมันก็อยู่ได้ ผมปลูกตามหลัก 3 อย่างคือ อันดับแรกปลูกตามพ่อแม่ ดาหวดผมปลูก อันดับที 2 ผมเอาหลักวิทยาศาสตร์มาปลูก อันดับที 3 เอาหลักวิชาการที่เขาศึกษามาปลูก อันดับที 4 เอาหลักวิชาการที่เขาศึกษามาวกกับประสบการณ์ที่เราเคยทำมาปลูก ในสวนผมเช่นเดียวกัน ต้นไม้เหมือนกันแต่ปลูกไม่เหมือนกัน เพื่อให้เห็นปลูกตามธรรมชาติเป็นแบบไหน ปลูกตามหลักวิชาการเป็นแบบไหน นักวิชาการบอกว่าต้นลิ้นจี่ 3-4 ปี ให้ปุ๋ย 15 กิโลกรัม/ต้น ผมก็ทำเหมือนกัน แต่พอเทน้ำลงไปเนื่องจากดินไม่ร่วนซุยน้ำก็จะไหลผ่านไม่ไหลลงดิน แต่ปลูกแบบปุ๋ยดาหวดน้ำจะไหลซึมลงดิน นี่แหละครับเป็นข้อแตกต่างระหว่างปุ๋ยเคมีกับปุ๋ยอินทรีย์ครับ

คุณสุเมธ: มันเป็นเรื่องที่เราจะต้องค้นหาโดยวิธีธรรมชาติ และเอาสิ่งที่พูดถึงทั้งหมดมาเป็นองค์ประกอบ ลุงกิตติมีประเด็นเพิ่มมั๊ยครับ ถ้าไม่มี เรื่องที่เราพูดถึงนี้มันเป็นเรื่องของเกษตรกับธรรมชาติ จะเอาทั้งสองส่วนมาเชื่อมกันอย่างไร กรณีเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช เรื่องป้องกันศัตรูพืช เหล่านี้มันเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเกษตร ที่เรียกว่าเกษตรธรรมชาติ ลุงคำป่วนและลุงกิตติบอกว่า การศึกษาระบบธรรมชาติเป็นปัจจัยหนึ่ง ถ้าต้องการจัดการแมลงต้องรู้นิสัยรู้พฤติกรรมพวกนี้ทั้งหมด แต่ทั้งหมดนี้ไม่ใช่คำตอบ คำตอบทั้งหมดอยู่ที่องค์รวมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกรณีเรื่องพันธุ์พืชที่พูดถึงพันธุ์เดิมและก็มาปรับปรุงใหม่ บนพื้นที่ที่มีความจำกัดหรือเฉพาะที่ตรงนั้นให้ศึกษาให้เห็นแก่นแท้ของธรรมชาติตรงนั้น แล้วก็ถ้าพูดถึงเรื่องปรับปรุงดินก็หมายความว่าทำให้ปุ๋ยเคมี ก็เป็นแต่เพียงการให้อาหารในดินให้กับพืชเท่านั้น แต่สาระสำคัญที่ลุงพยายามชี้ให้เห็นว่า ระบบธรรมชาติซากพืชซากสัตว์ ปุ๋ยพืช ปุ๋ยหมักต่างๆที่เราพยายามจะคิดค้น มันคือปัจจัยหลักให้เกิดธาตุอาหารเพิ่มขึ้น ฉะนั้นการเข้าไปแค่สารเคมีเท่านั้นมันไม่ใช่คำตอบ คำตอบอยู่ที่ว่าการเพิ่มจุลินทรีย์ การสร้างวัตถุในดินได้อย่างไร กรณีเรื่องสวนสัมผัสกับกรณีหลายเรื่องที่ยังใช้สารเคมีอยู่ ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่ต้องค้นหาคำตอบว่า ทางออกที่เหมาะสมของเกษตรกรที่อยู่กับธรรมชาติได้ ทั้งของผู้ผลิตและผู้บริโภคจะได้อย่างไร ผมคิดว่ามันเป็นประเด็นที่ต้องค้นหาทางออกทั้งนักวิชาการและตัวเกษตรกรเอง กรณีเรื่องระบบธรรมชาติเหล่านี้ เป็นเรื่องที่เราต้องช่วยกันทั้งนักวิชาการและเกษตรกรจะมาเชื่อมกันอย่างไร กรณีเรื่องการป้องกันศัตรูพืชหรือการจัดการแมลง ผมเข้าใจว่ามีแมลงอีกหลายพัน หลายหมื่นชนิด ที่เราสามารถรู้ได้ว่ามันมีอะไรบ้างและมี

นี้สั้อย่างไร ทั้งเกษตรกรและนักวิชาการควรสืบค้นร่วมกัน นักศึกษาที่เข้ามาร่วมกันในวันนี้ ผมเข้าใจว่าเรื่องราวต่างๆ จะเป็นฐานในการสืบค้นต่อไป และถ้าท่านสนใจไม่ใช่เคมี และไม่ใช่วิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่มันเป็นฐานองค์ความรู้ที่ท่านจะคิดค้นและกลับไปสู่หมู่บ้านบางเตย (จากโฆษณา) ได้อย่างไร เป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านในการที่จะไปหนุนช่วย สิ่งเหล่านี้ทั้งอาจารย์พยายามคิดว่าองค์ความรู้ที่มันอยู่นอก ไม่มีในหลักสูตรไม่มีในนักวิชาการเข้าสู่เด็กรุ่นใหม่ ได้อย่างไร นักวิชาการและกลุ่มต่างๆ ก็ได้ร่วมจากฐานคิดตรงนี้และเป็นทุนในการเริ่มที่จะป้องกันและปราบศัตรูพืชได้ เวทีวันนี้เป็นเพียงแค่ว่าเพื่อจุดประกายให้พวกเราได้สนใจประเด็นที่จะหาทางออกทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรจะหาทางออก อาจไม่ใช่คำตอบที่ถูกต้องทั้งหมด แต่การสืบค้นหาเป็นเรื่องที่พวกเราต้องคุยกันต่อไป ก็ขอขอบพระคุณวิทยากรทั้ง 2 ท่าน

อ.วรวิทย์: ผมมีปัญหาเรื่องคนครับ ทำมา 4 ปี เมื่อวานไปสำรวจก็ยังมี 4 คน เท่าเดิม อย่างอื่นรับได้หมด แต่ถ้าให้ทำหนะ...ยาก เขาไม่อยากทำ ผมมีโครงการใหม่ทำ 2 หมู่บ้าน เป็นบ้านปลูกผักมีออชีฟ แต่ก่อนผมหลบเขา เดียวนี้ปากต่อปาก ฟันต่อฟัน เอามาเรียนรู้แบบพ่อบตา (ลุงคำป่วน) ว่า พรุ่งนี้ผมจะจัดอบรมประชาสัมพันธ์ 25 คน ที่เป็นมีออชีฟปลูกผักนี้แหละ จะอบรม 1 วัน ที่ภูเวียง ผมดูแล้วผมมีความสามารถน้อย ทำอย่างไรผมจึงจะสามารถพัฒนาคนได้

คุณสุเมธ: ทำมา 4 ปี คนก็ยังเท่าเดิม จะขยายได้อย่างไร ทางพี่สมศักดิ์มีประเด็นใดครับ

คุณสมศักดิ์: พอที่ว่ากลุ่มของตำบลบึงเนียมไม่ได้ทำไม้ผลจึงไม่มีปัญหา แต่อยากพูดเรื่องผักปลอดสาร ที่กลุ่มเราทำมา ก็เลยอยากให้ลุงเคนได้เล่า

คุณสุเมธ: ในเรื่องประเด็นอาจารย์ว่าเรื่องคนจะทำอย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องพูดกันยาว พ่อจะเสนอแนะหน่อยมั๊ยครับ ก่อนที่จะไปเรื่องของพี่สมศักดิ์ แล้วเราจะจบลงตรงนี้ เพราะใช้เวลามากแล้ว มันมีเรื่องที่น่าสนใจกันออกไปเรื่อย ๆ

ลุงคำป่วน: การปลูกไร้สารไม่มีปัญหา อันดับแรกตรวจ PH ของดิน ว่าควรจะปลูกอะไร ชาติแร่ธาตุอันใด

อ.วรวิทย์: พื้นที่นี้ใช้สารเคมีมากกว่า 10 ปี ถ้าเราจะเริ่มปลูกมันจะปลอดสารเคมีมั๊ย ทำอย่างไรมันจึงจะปลอดสาร

ลุงคำป่วน: ไม่ปลอดครับ ให้ไถ ชั้นแรกใช้ปูนขาว เพื่อย่อยสารที่มีอยู่ในดิน หรือถ้ามีน้ำสมบูรณ์ ให้ใช้น้ำไหลผ่าน เพราะน้ำจะชะล้างสารเคมี อันดับแรกหว่านปูนขาว 15 กก. /ไร่ แล้วไถ

ตากแดด เอน้ำเข้า การใช้สารเคมีพวกไล่เดือนฝอยก็จะมี ดินธาตุอินทรีย์ไม่มี ก็ใส่มูลสัตว์ ไบโม่ หรือ ถ้าหากปล่อยให้หญ้าขึ้น ท่านใช้น้ำชีวภาพ รดโคนใบหญ้า โลกกลม หรือจะเป็นถั่ว ไป หว่านให้ออกดอกแล้วโลกกลม ปุ๋ยพืชสด ทั้งหญ้าและถั่วที่เป็นดอก ยังไม่เป็นเมล็ด 1 ไร่ เท่ากับปุ๋ย 5 กระสอบ ถั่วจะดูดซับปุ๋ยเคมีไปย่อยสลายเพื่อการเจริญเติบโตของเขา แล้วก็คายพวกนั้นคืนสู่ ดิน ถ้าทำติดต่อกัน 3-4 เดือน ก็จะลดสารเคมี เมื่อกี้ผมพูดเรื่องคาเต้ (หน่อไม้ฝรั่ง) พอปลูกครั้งแรกกินได้ แต่ปลูกครั้งที่ 2 ขึ้นไป กินไม่ได้เพราะสารเคมีเกินอัตรา อันดับแรกหวานปนขาว โลก กลับ เอน้ำเข้า ให้หญ้าออกทุกเมล็ด งอกแล้วเอน้ำออกปล่อยให้งาม แล้วเอาปุ๋ยชีวภาพพ่นแล้ว โลกกลมทันที แล้วเอามูลสัตว์ ชีวภาพตัวนี้ทำให้ส้วมหายเหม็น รถส้วมไม่ได้ดูดหรือครับหลังจาก เทลงไปแล้ว ผมเอามารดน้ำต้นไม้

คุณสุเมธ: หมายความว่าต้องเริ่มต้นจากการเจือจางสารเคมี ด้วยวิธีการที่ลุงคำป่วนพูดถึงคือ ใช้ปูนขาว หรือน้ำเจือจาง จากนั้นเป็นการปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด หรืออินทรีย์ก็ได้

อ.วรวิทย์: น้ำเป็นน้ำห้วยกับน้ำหนอง แต่ข้างบนนั้นเขาทำเกษตรแบบสารเคมี จะมีผลต่อการเพิ่มสารหรือไม่

ลุงคำป่วน: ให้เอาดินไปตรวจครับ หรือไปหาหมอดินอำเภอ หรือถ้าหากมีเวลาเชิญที่สวน ครับ เอาดินและน้ำไปด้วยผมจะบอกได้ว่าขาดแร่ธาตุอันใดต้องเติมอะไร เป็นกรดเป็นด่างเท่าไร สารเคมีเท่าไร

คุณสุเมธ: ทางพืชผักดีเป็นประเด็นสุดท้ายนะครับ เพราะเวลาเราล่วงเลยมามากแล้ว พืช ผักดีจะเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องผักนะครับ

คุณสมศักดิ์: กลุ่มเกษตรกรของเราปลูกพืชระยะสั้น ในพื้นที่เกษตรกรที่เราทำมาได้เงินแสน ปลูกมะเขืออย่างเดียว 5 ไร่ ให้พ่อเคนเล่าให้ฟังว่าได้เงินแสนได้อย่างไร

พ่อเคน: หลายคนอาจจะมองเห็นผมตัวดำ มันเกิดจากการแพ้สารเคมี ผมใช้สารเคมีมาตั้งแต่รู้จักการปลูกผัก ทุกหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริม ผมได้เข้าไปช่วยงานทุกหน่วยงาน การเรียนรู้วิธีการใช้สารเคมี ผมจะเป็นผู้นำมาจากวิชาการมาใช้ในช่วงเศรษฐกิจเรากำลังบูม ผลก็อย่างที่เห็นนี้แหละครับ ไม่ตายก็อยู่ เมื่อปีที่แล้วอาจารย์สมศักดิ์ได้เข้าคุยถึงเรื่องปลูกผักปลอดสารพิษ ก็เลยมาทดลองทำ เป็นพื้นที่ลุ่มแม่น้ำพองกับแม่น้ำชี เริ่มทำโดยการต่อเชื้อจุลินทรีย์ ต่อมาก็หมักหอยเชอร์รี่ แล้วก็หมักสารต่าง ๆ วัชพืชต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น สะเดา คะไรรหอม สำหรับไล่แมลง สูตรต่าง ๆ มีทั้งหมด 5 สูตร หมักผลไม้เพื่อให้ออกดอกตก หมักยูคาลิปตัสแบบเข้มข้น

เพื่อที่จะฆ่าหญ้าอ่อนๆ สังเกตง่าย ๆ ใต้ต้นยูคาลิปตัสหญ้าจะไม่เกิด ถ้าหญ้าแก่แล้วใช้ยูคาลิปตัสไม่ตาย คงต้องใช้สารเคมีอย่างที่คุณกิตติว่า

พอมาทำสวนทำเพื่อขายผมทำพริกหยวก และถั่วฝักยาว ผมปลูกแบบปลอดสารพิษ ผมไม่ได้ใช้สารเคมีเลย สาเหตุที่ไม่ใช้เลยเพราะถ้าเราใช้จุลินทรีย์หมัก ฉีดเป็นประจำ 3-5 วัน/ครั้ง จะไม่มีแมลงรบกวน ไม่ว่าจะเป็นหนอนชอนใบ หนอนเจาะฝัก เจาะดอกจะไม่มี ถ้าเราฉีดฮอร์โมน ดอกจะดกหนาแตก ทำให้ถั่วเราออกฝักได้ระยะยาวกว่าปกติ ตามที่พวกเพิ่มเคยทำมาเป็นสิบ ๆ ปี 3 เดือนก็ต้องเลิกเก็บ แต่พอใช้สารจุลินทรีย์แล้วเก็บผลผลิตได้ 4 เดือน พอดีเป็นช่วงที่ถั่วฝักยาวราคาแพง ถั่วฝักยาวเก็บได้วันละ 40 มัด ขายมัดละ 30 บาท เก็บอยู่ 4 เดือน คำนวนดูแล้วประมาณอีก 10,000 บาทก็จะครบแสนบาท ในนาผมทำแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามคุณากี้จะเป็นสวนผักและเป็นไร่นา ตามคุณาผมปลูกมะม่วง 2 สายพันธุ์ คือ เชี่ยวสวย 150 ต้น ช่วงหลังมาก็จะปลูกโชคอนันท์ เป็นมะม่วงนอกฤดูโดยที่ไม่ต้องใช้สารบังคับ ก็เลยเอามาปลูกเพิ่มอีก 70-80 ต้น ผมเพิ่งเก็บมะม่วงหมดเมื่อ 2-3 วันที่ผ่านมา แรกคิดว่าปีนี้มะม่วงจะไม่เป็นลูก แต่พอดีช่วงเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา อ.สมศักดิ์ เข้ามาเป็นช่วงที่มะม่วงกำลังออกดอกพอดี ผมใช้หอยเชอร์รี่ฉีด การฉีดไม่ใช่ที่เราเอาหอยเชอร์รี่ไปฉีดตอนติดดอก ถ้าทำแบบนั้นมันจะร่วง ผมใช้หอยเชอร์รี่ฉีดลักษณะการฉีด จะฉีดตอนเป็นดอกเลยไม่ได้มันจะทำให้ดอกร่วง ต้องฉีดตอนที่มันเป็นตุ่มเล็ก ๆ ก่อนที่จะออกดอก และพอมันเป็นลูกเล็ก ๆ ก็ฉีดอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นก็ให้ฉีดประจำมาเรื่อย ๆ 1-2 สัปดาห์/ครั้ง มะม่วงปีนี้ไม่ค่อยได้สนใจเชียวสวยเพราะว่า มีแรงงานน้อยคือทำ 2 คน สามิภรรยา ลูกก็ถ้าไม่ไปโรงเรียนก็แต่งงาน ก็ไม่มีใครอยู่ด้วย ก็เลยทำเฉพาะโชคอนันท์ เป็นมะม่วงที่กินตอนสุกแล้ว มีอยู่ 10 ต้น รอบแรกได้ผลผลิต 4 ต้น กิโลกรัมละ 10 บาท รอบที่สองได้ 3 ต้น ขายกิโลกรัมละ 25 บาท ใช้น้ำหมักจุลินทรีย์อย่างเดียวไม่ได้ใช้สารเคมี รู้สึกว่าจะได้ผลพอสมควร

คุณสุเมธ: เป็นประเด็นที่อยากจะแลกเปลี่ยนนะครับ แต่เวลาเรามีน้อยเกินไป สิ่งนี้มีทำอยู่หลายที่ และส่วนที่เอามาแลกเปลี่ยนคือ ได้ทำมาแล้วด้วยตัวเองและผลเป็นที่น่าพอใจ ไม่ว่าจะเป็นกรณีของลุงคำป่วน ลุงกิตติ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้เวทีเป็นการแลกเปลี่ยนกัน หาประสบการณ์มาปรับปรุงใช้ เป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนกันมาใส่ใจ เวทีนี้เป็นเวทีที่สองแล้วครั้งต่อไป เราจะทำเรื่องตลาดทางเลือกที่เหมาะสม พันธุ์พืชปลอดสาร หรือส้มปลอดสาร ต่อไปในอนาคต หรือผักปลอดสารต่าง ๆ ตลาดมันควรจะเป็นรูปแบบใด ครั้งต่อไปเราจะมีการจัดอยู่ที่ภูผาม่าน อยู่ใกล้พื้นที่ เราจะได้แลกเปลี่ยนกัน ส่วนในเรื่องการจัดการศัตรูพืชที่ได้พูดถึงในวันนี้ ผมคิดว่ามันเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่เอาตัวอย่างมาพูด ประกอบกับกรณีของผักบึงเนียม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ก็คงจะขอจบรายการในการเสวนาคุยกันในวันนี้ ก็ขอขอบคุณคุณพ่อคำป่วน ลุงกิตติที่ให้โอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ทำมาแล้วเป็น 10 ปี เรามาเรียนรู้ลัดเอา ก็เป็นการเอา